

Räkna klimatavtryck

Maria Berglund

Hushållningssällskapet Halland
maria.berglund@hushallningssallskapet.se
tel. 035-465 22

Europeiska jordbruksfonden för
landsbygdsutveckling: Europa
investerar i landsbygdsområden

Varför: Mycket livscykeltänk i frågor om jordbruket & klimatet, och det tänket skiljer sig mot hur vi jobbar med andra miljöfrågor i jordbruket

Syfte: Introduktion till klimatavtryck och livscykelanalys (LCA).

Förhoppning: Ökad förståelse för LCA och förstå varför det blir olika.

- Vad är en LCA, hur beräknas ett klimatavtryck?
- Viktiga begrepp
- Två huvudprinciper för LCA (aLCA och cLCA)
- Exempel på klimatavtryck

→ Metodfokus för att hjälpa er att bedöma rimligheten i studier och påståenden

Life cycle: Consecutive and interlinked stages of a product system, from raw material acquisition or generation from natural resources to final disposal
(ISO 14040:2006)

Livscykel: Alla sammankopplade delar i ett produktsystem, från utvinning av råvaror till slutanvändning
(fri översättning)

Life cycle assessment, LCA:
Compilation and evaluation of inputs, outputs and potential environmental impacts of a product system throughout its life cycle
(ISO 14040:2006)

Livscykelanalys, LCA:
Sammanställning och utvärdering av alla inflöden och utflöden från ett produktsystem samt den potentiella miljöpåverkan genom hela dess livscykel
(fri översättning)

Carbon Footprint, CF: Sum of greenhouse gas emissions and removals in a product system, expressed as CO₂equivalents and based on a life cycle assessment using the single impact category of climate change

(ISO/TS 14067:2013)

Klimatavtryck: De totala utsläppen och upptagen av växthusgaser i ett produktionsystem, omräknat till koldioxidekvivalenter. Beräknat som en livscykelanalys där man bara tagit med miljöpåverkankategorin Klimatpåverkan

(Fri översättning)

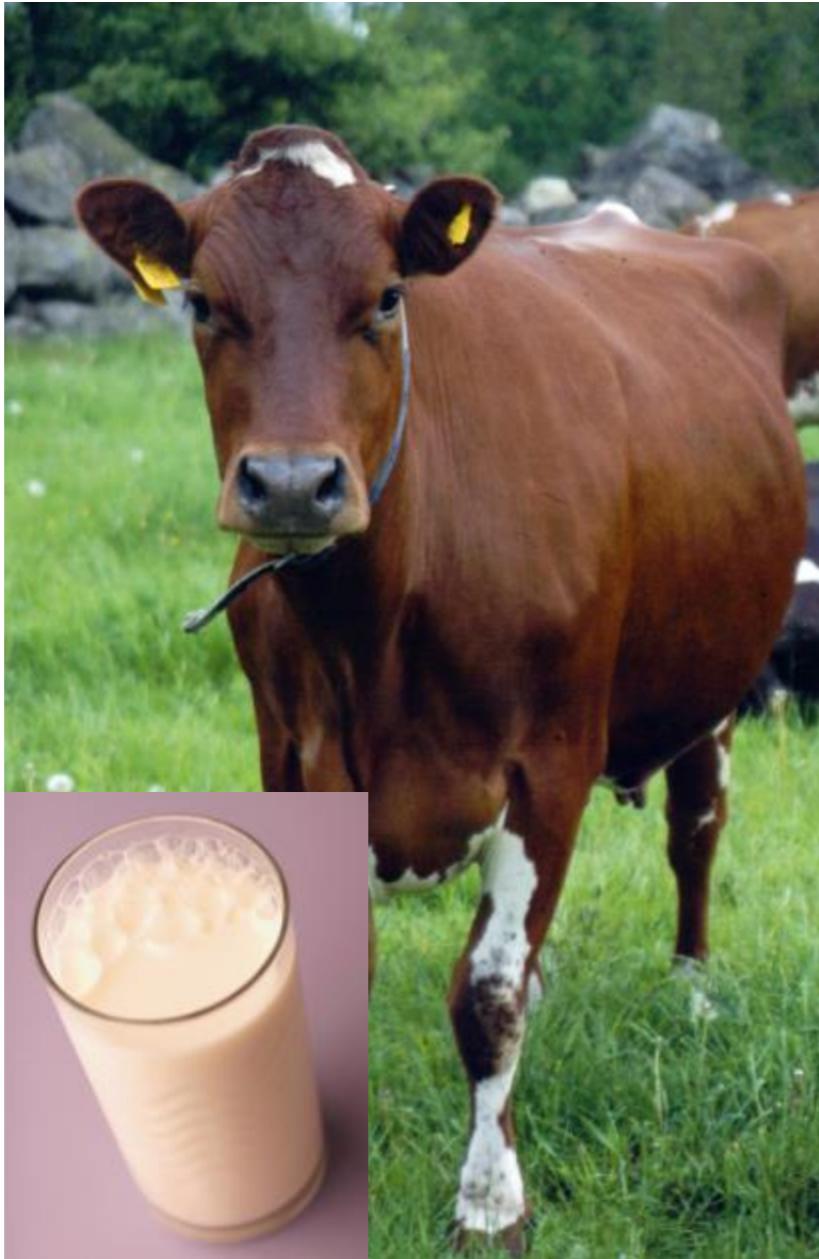

Om klimatavtryck och LCA är svårt att greppa:

Hur hade jag tänkt om det stått
”kr” istället för ”kg CO₂e”?

Vad är en livscykelanalys (LCA)?
Hur beräknar man ett
klimatavtryck?

**Mjölkens miljöpåverkan?!
Vad är stort/smått?!**

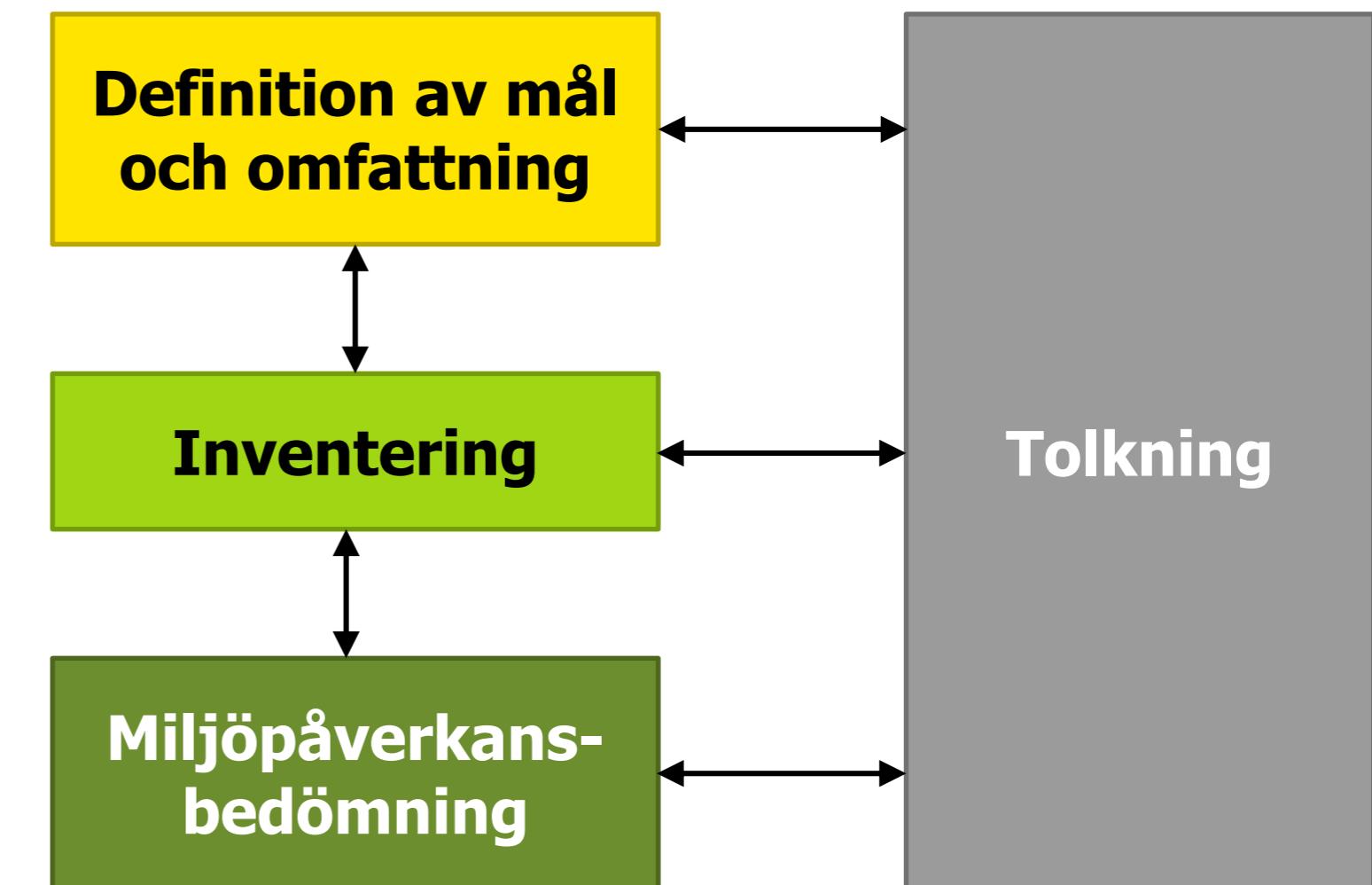

www.fotoakuten.se

**Vilken mugg/kopp ska jag välja?!
Vad är bäst ur miljösynpunkt?!**

Standardiserat beräkningssätt

- ISO 14040-14046
- PAS 2050 (CF of goods and services)
- LEAP Guidelines (Livestock environmental assessment and performance partnership, FAO)
- ILCD (International Reference Life Cycle Data System)
- PEF (Product Environmental Footprint), PEFCR (Category Rules)

Mål och omfattning - Vad ska studeras och varför?

Vad ska vi relatera till eller jämföra, vad är en lämplig funktionell enhet?

Den funktionella enheten ska avspeglar nyttan och vara mätbar.

Relaterar miljöpåverkan till den funktionella enheten

1 kg ECM vid gårdsgrind

1 kg köttfärs i konsumentförpackning

100 serverade portion

1 personkilometer

1 kWh el levererad till slutkund

1 m² golv ett år

1 torrt och blöjfritt barn.

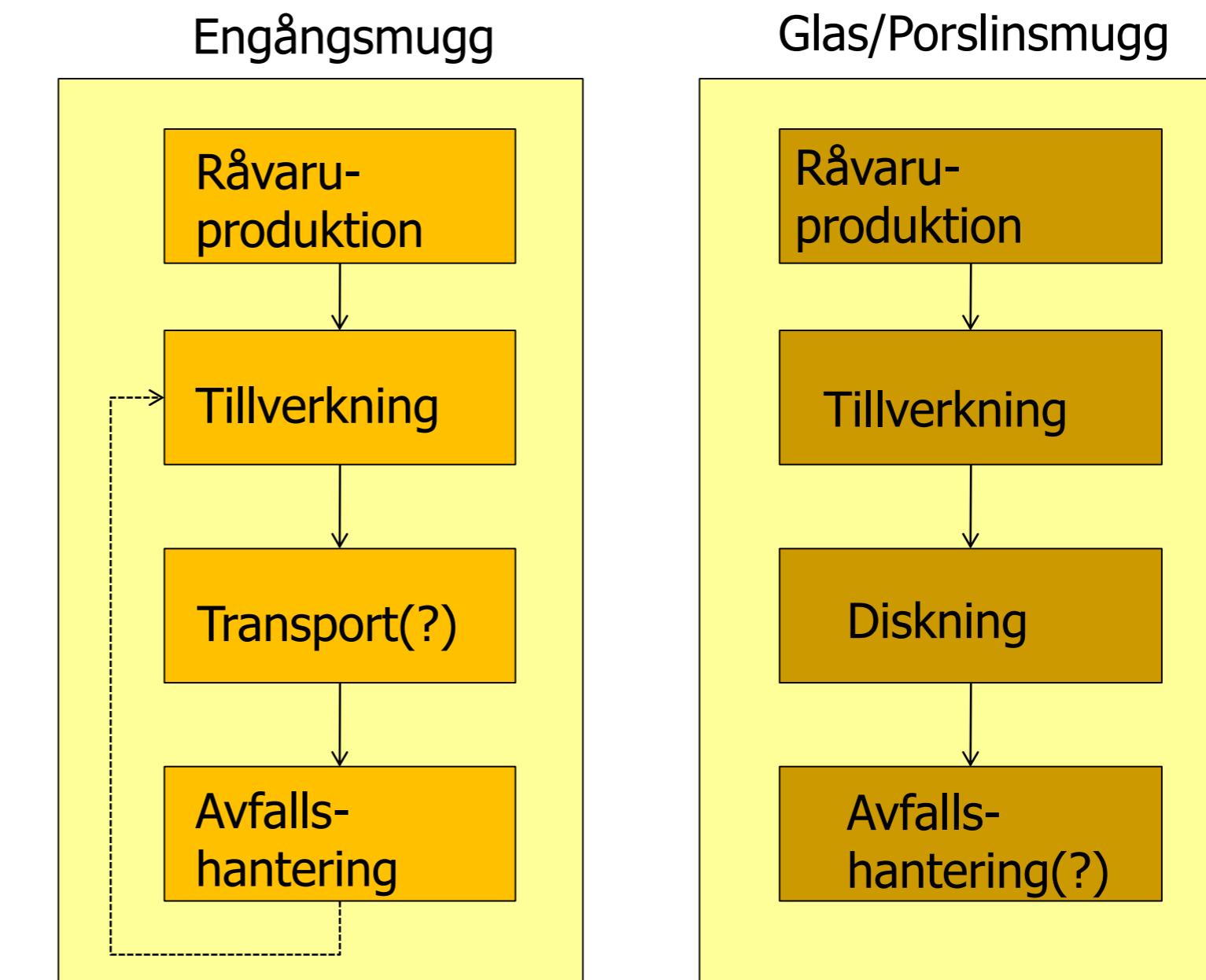

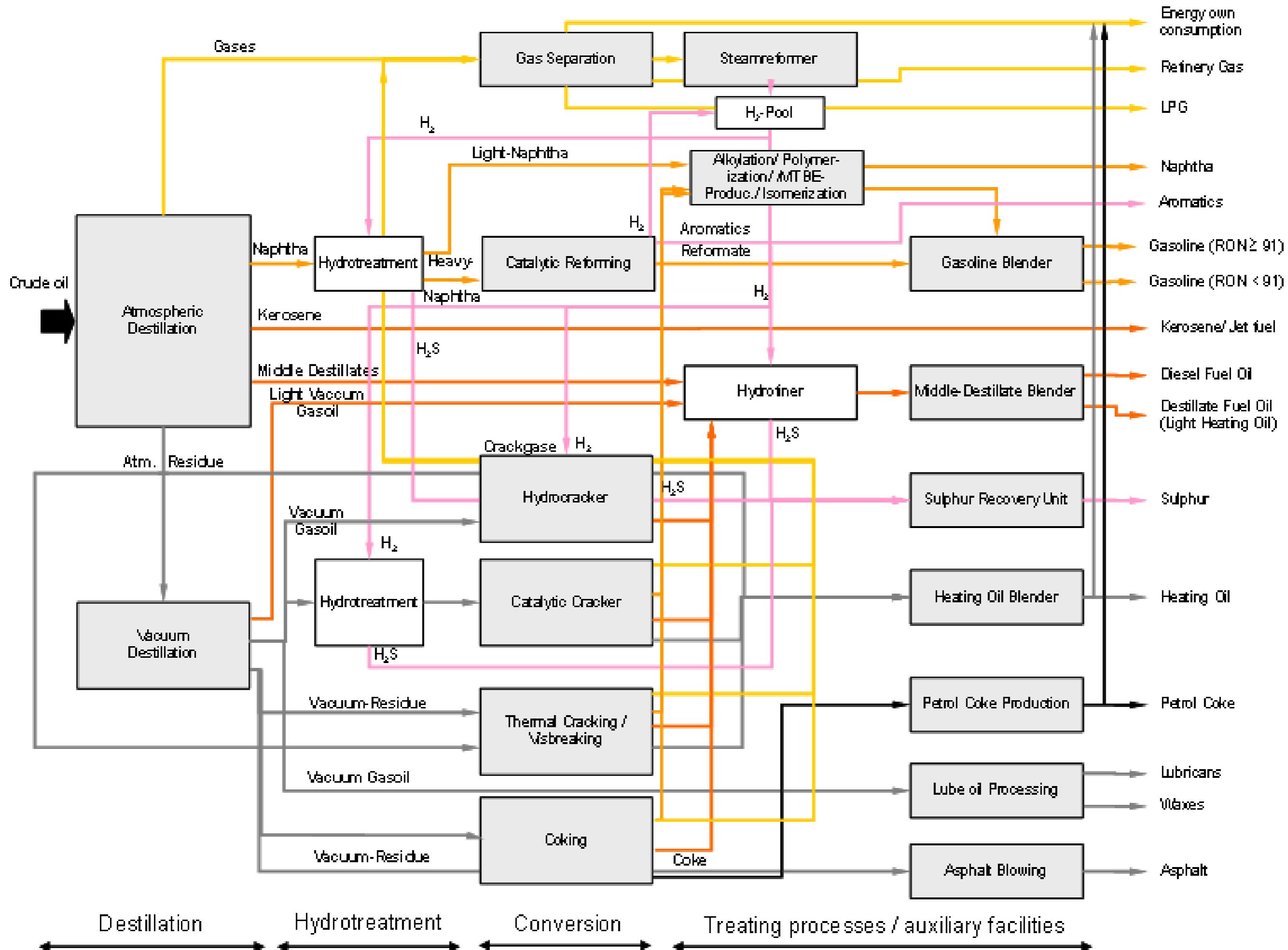
www.fotoakuten.se

**Funktionell enhet
- Servering av 1000 koppar kaffe?**

Mål och omfattning - Vad ska studeras och varför?

**Vad ska vi ta med,
vad ska ingå i
jämförelsen?**
Göra avgränsningar
(systemgräns).
Flödesschema som visar
vad som ska ingå

Mål och omfattning – Vilken miljöpåverkan ska vi titta på?

Miljöpåverkanskategorier

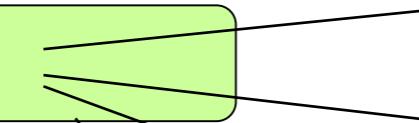
- Resursanvändning (mark, P, K...)
- Energianvändning
- **Klimatförändring**
- Övergödning
- Försurning
- Ekotoxicitet
- Påverkan på biologisk mångfald
-

Resursanvändning

- El, fossil energi, bioenergi

Emissioner

- Koldioxid
- Metan
- Lustgas
  - Nitrat
  - Ammoniak
  - Andra växthusgaser

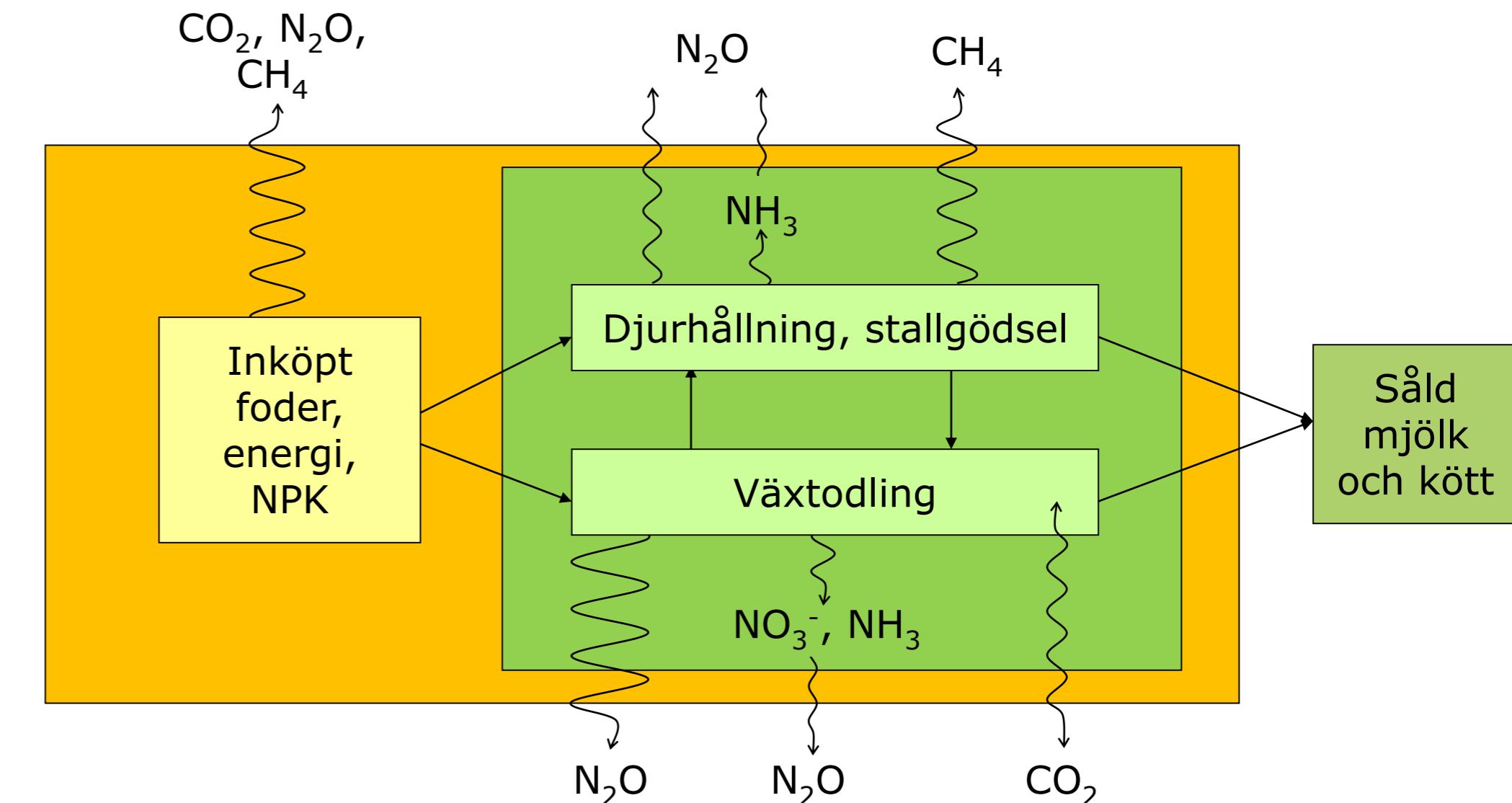

Inventering – exempel klimatavtryck av mjölk

Mål: Beräkna klimatavtrycket för mjölken som producerats på gården.

Funktionell enhet = 1 kg ECM vid gårdsgrind

- 80 mjölkkor, inkl rekrytering.
- 80 ha åker (eget foder)
- 15 ha naturbete.
- Säljer: 760 ton ECM,
24 ton djur till liv eller slakt

Inventering – exempel klimatavtryck av mjölk

	Vad ska inventeras på gården?	Vilka emissioner ska ingå?	Hur får man fram emissionsdata?
Inköp	Mängd och typ av drivmedel, el, foder, gödsel etc.	Utsläpp från produktion och användning av produkten	LCA-databaser (t ex Agrifootprint eller Ecoinvent) eller LCA-studier
Växtodlingen	Areal, grödor, avkastning, gödsling, jordbearbetning	Förluster i fält av nitrat, ammoniak, lustgas	Modellberäkningar t ex i Klimatkollen/VERA
Djurhållning	Djurantal, stall, gödselhanteringen	Förluster av ammoniak, metan, lustgas från djur, stall och gödsellager	Modellberäkningar t ex i Klimatkollen/VERA
Försäljning av produkter	Mängd och typ	Resultatet från vår klimatavtrycksberäkning!	

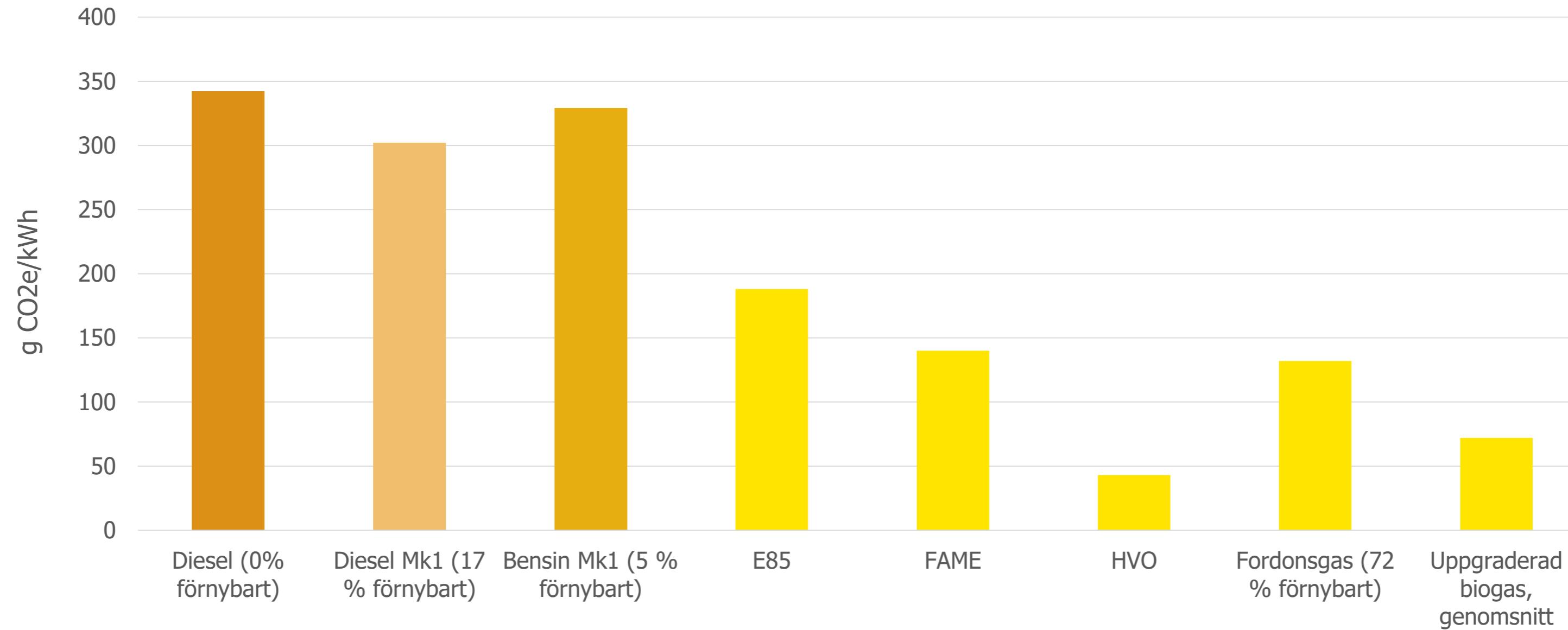
Läs tidigare LCA eller LCA-standarder för att veta vad som behöver inventeras

Inventering – mängd och typ av inköpta produkter

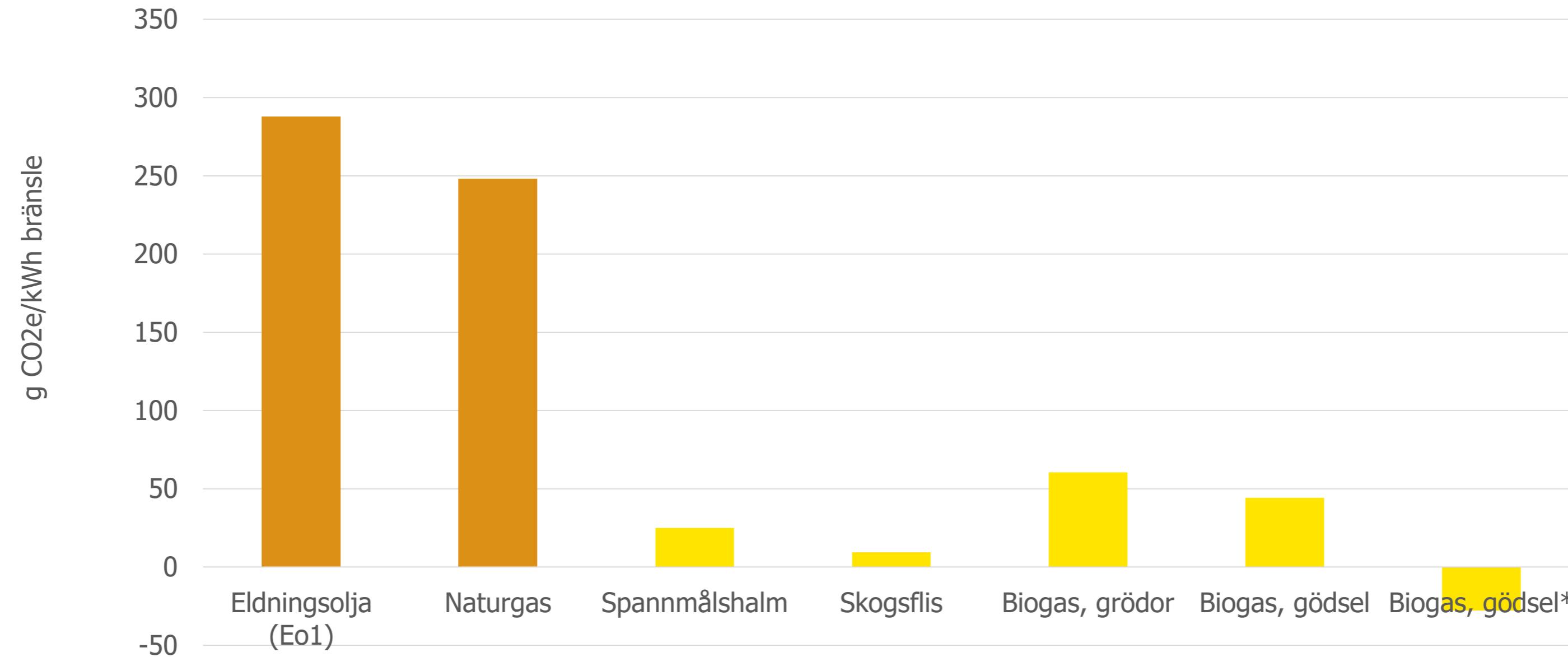
Inköpt vara	mängd
El	120 MWh
Diesel	10 m ³
Havre	13 ton
Unik 52	129 ton
Talang	9,3 ton
Galax	8 ton
Mineraler	5 ton
NS 27-3	16 ton
N34	14,5 ton
PK 11-21	1,5 ton

Mängd och val av drivmedel eller bränsle för uppvärmning har betydelse ur klimatsynpunkt

Växthusgasutsläpp från produktion och användning av olika drivmedel

Växthusgasutsläpp från produktion och förbränning av olika bränslen

*tillgodoräknat minskade metanemissioner från lagring av flytgödsel

Mängd och val av drivmedel eller bränsle för uppvärmning har betydelse ur klimatsynpunkt, men överskuggas snabbt av annat...

Räkneexempel: **Pumpa gödseln istället för att köra med traktor till satellitbrunn.**
Totalt ca 2 800 m³ flytgödsel/år, hälften körs till satellitbrunn.

Traktor:

- Om 15 m³/lass och 2 km från stall till satellitbrunn → kör 375 km/år (inkl retur)
- Om 0,7 l diesel/km och 3,4 kg CO₂e/l diesel → **890 kg CO₂e/år**

Pumpa

- Om 800 kWh el, och 0,125 kg CO₂e/kWh → **100 kg CO₂e/år**

Utsläppsbesparing: 790 kg CO₂e per år.

Det motsvarar 1 mjölkkos fodermälting under 2,5 månader

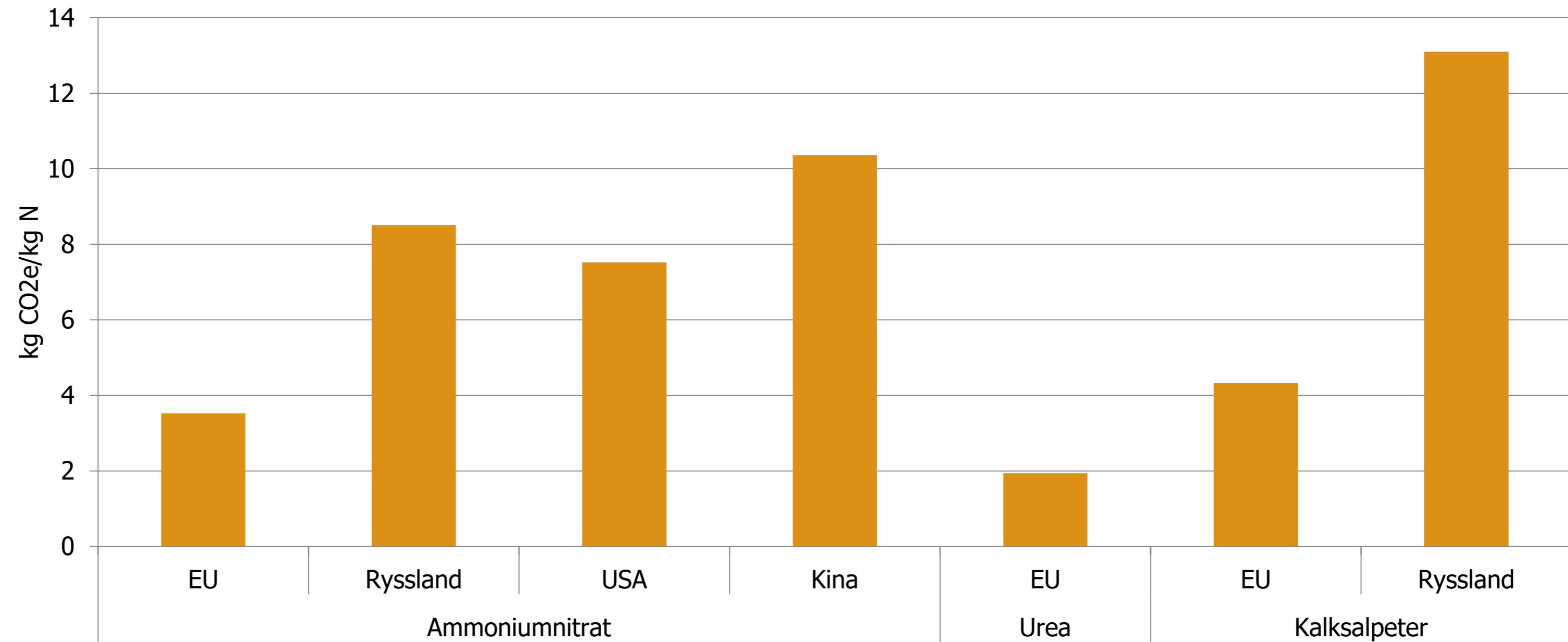
Inventering – mängd och typ av inköpta produkter

Inköpt vara	mängd
El	120 MWh
Diesel	10 m ³
Havre	13 ton
Unik 52	129 ton
Talang	9,3 ton
Galax	8 ton
Mineraler	5 ton
NS 27-3	16 ton
N34	14,5 ton
PK 11-21	1,5 ton

Mineralgödselns
ursprung och typ av N
har stor betydelse ur
klimatsynpunkt

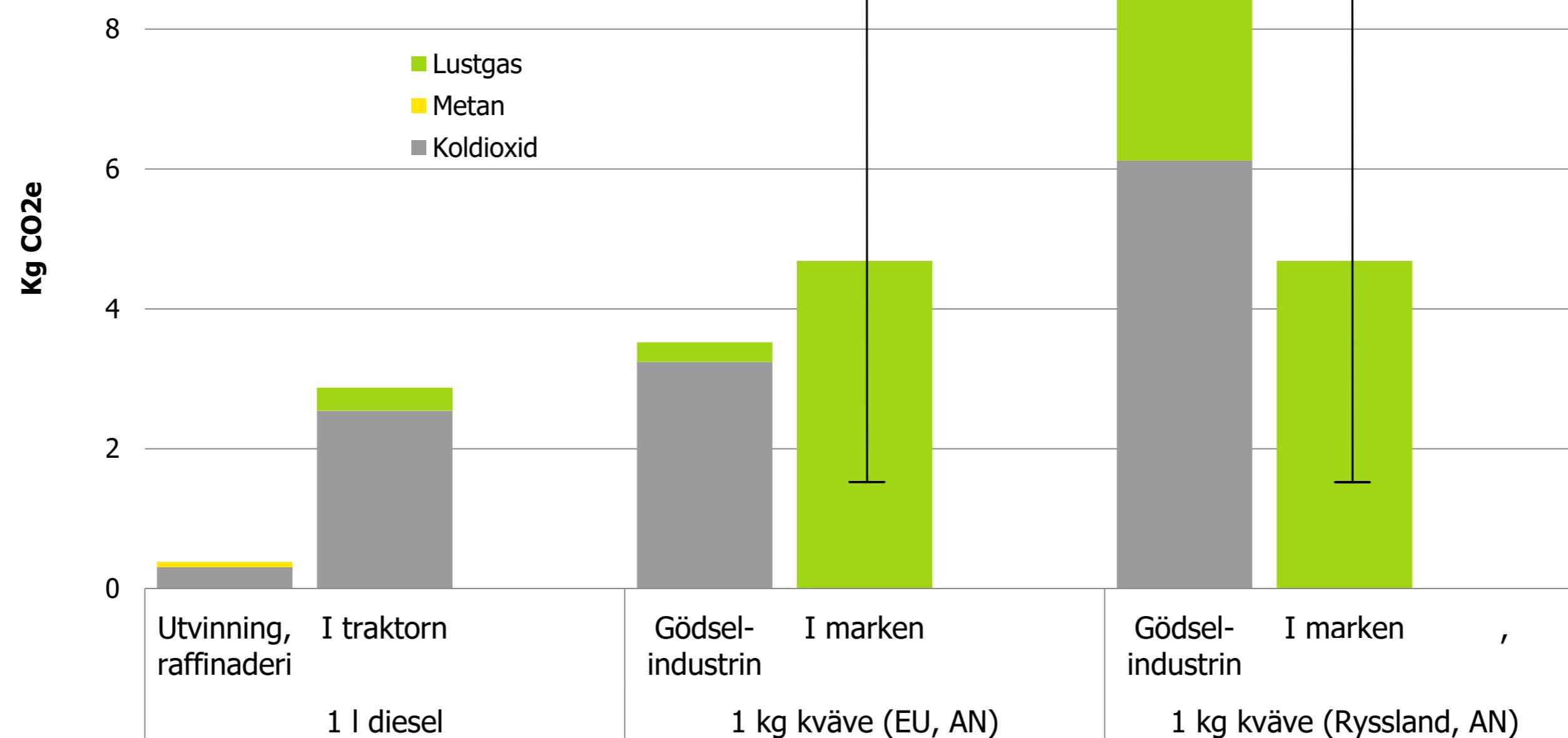

Klimatavtryck för kvävegödsselmedel

(Brentrup et al, 2016. LCA Food)

Vikten av att spara kväve

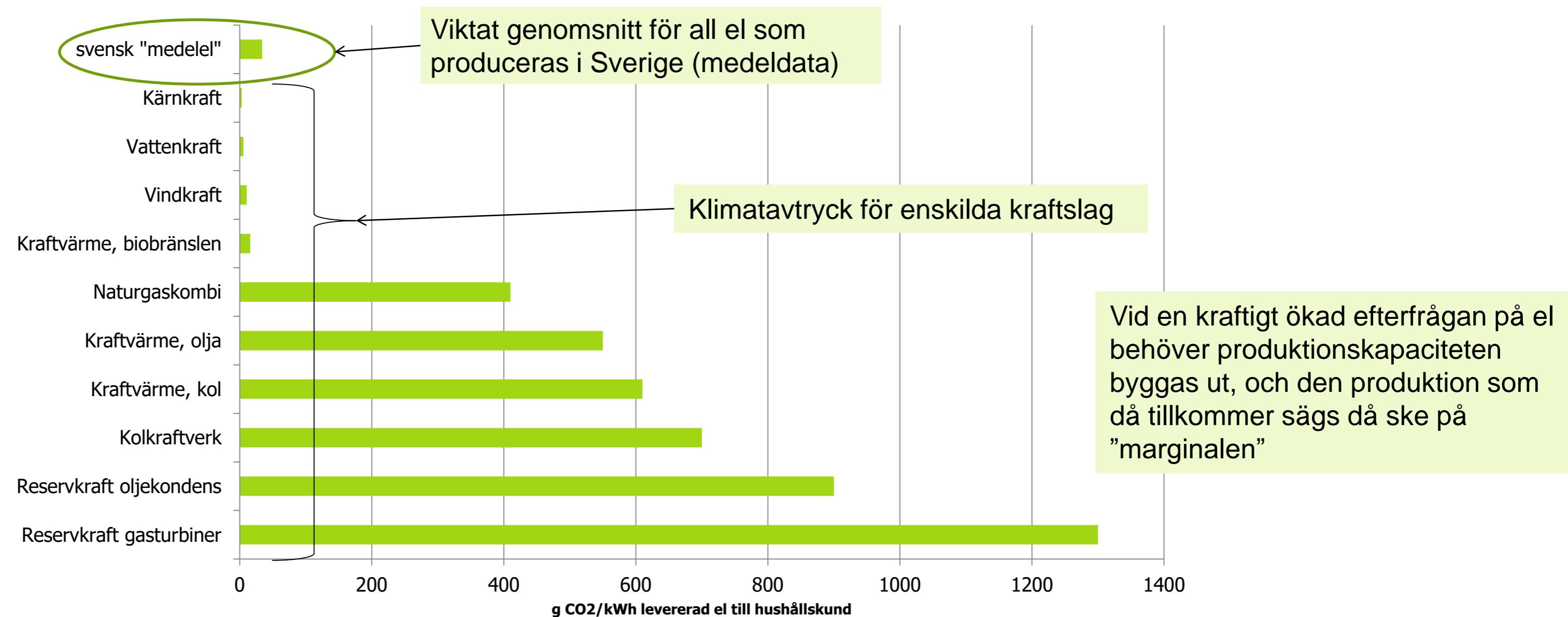
Inventering – mängd och typ av inköpta produkter

Inköpt vara	mängd
El	120 MWh
Diesel	10 m ³
Havre	13 ton
Unik 52	129 ton
Talang	9,3 ton
Galax	8 ton
Mineraler	5 ton
NS 27-3	16 ton
N34	14,5 ton
PK 11-21	1,5 ton

Men vad blir
miljöpåverkan av elen,
vilken typ av el ska vi
räkna med?

Klimatavtrycket per kWh el varierar kraftigt beroende på elens ursprung!

Medel- eller marginaldata

(Vattenfall. 2005. Livscykelanalys – Vattenfalls el i Sverige)

Inventering – mängd och typ av inköpta produkter

Inköpt vara	mängd
El	120 MWh
Diesel	10 m ³
Havre	13 ton
Unik 52	129 ton
Talang	9,3 ton
Galax	8 ton
Mineraler	5 ton
NS 27-3	16 ton
N34	14,5 ton
PK 11-21	1,5 ton

Hur ska vi beakta att
efterfrågan på vissa
foderråvaror driver på
avskogning och annan
förändrad markanvändning

Markanvändning och förändrad markanvändning

Markanvändning, Land Use, **LU** = Land within the system being assessed. The land use has not changed recently (20 years)

Förändring (ton C/ha och år)
Mineraljord: $\pm 0,3$ ton
Mulljord: -8 till -1 ton

Förändrad markanvändning, Land Use Change (**LUC**):

- **Direkt (dLUC)**= "Change in human use or management of land within the product system being assessed"*
- **Indirekt (iLUC)** = "Change in the use of or management of land which is a consequence of dLUC, but which occurs outside the product system being assessed"*

-20 till 0* ton
(*dLUC räknas bara när kolförrådet minskar)

??

*Definition enligt FAO LEAP Guidance

Tidigare

Land Use (**LU**)

Åkermark

Ingen förändrad
markanv

Nu

Åkermark

Avskogning,
omvandlas till
åkermark

Direct Land Use
Change (**dLUC**)

Skog
(176 ton C/ha)

Åkermark
(76 t C/ha)

Indirect Land Use
Change (**iLUC**)

X ton vete

Öka efterfrågan
på vete

Y ton vete

Vall, baljväxter

Arealen vete ökar på bekostnad
av andra grödor

Vete

Skogsmark,
permanent
gräsmark

Mark omvandlas till åkermark

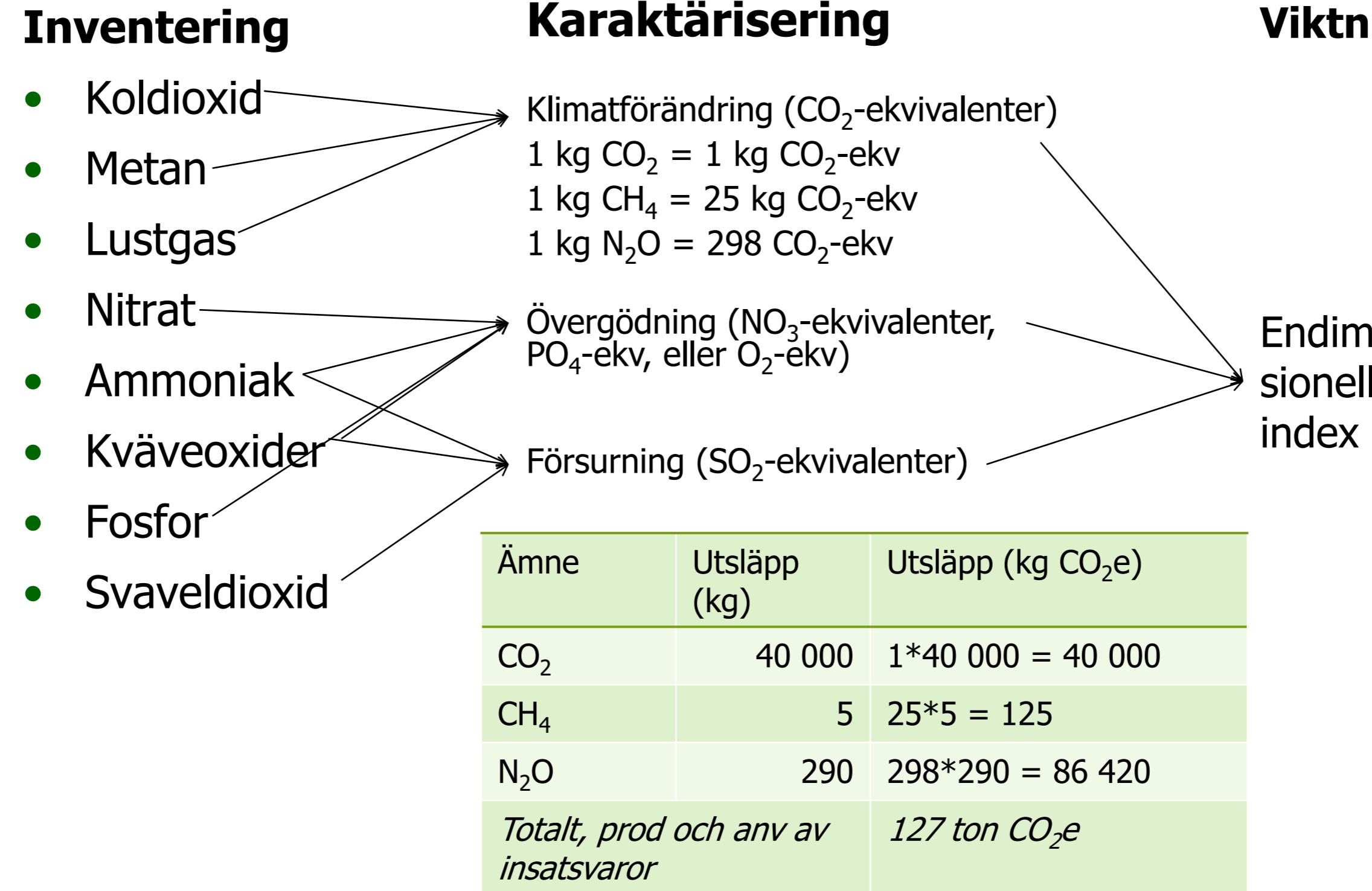
Åkermark

Någon förändring i
kolförrådet i mark
(kg C/ha, år)?

Förändringarna i kolförråd
skrivs av på 20 år

Hur och var påverkar den
ökade efterfrågan på vete
odlingen av andra grödor?
Driver den på förändrad
markanvändning?

Miljöpåverkansbedömning

Totalt 930 ton CO₂e.

- Men vad blir utsläppen per kg ECM då?!

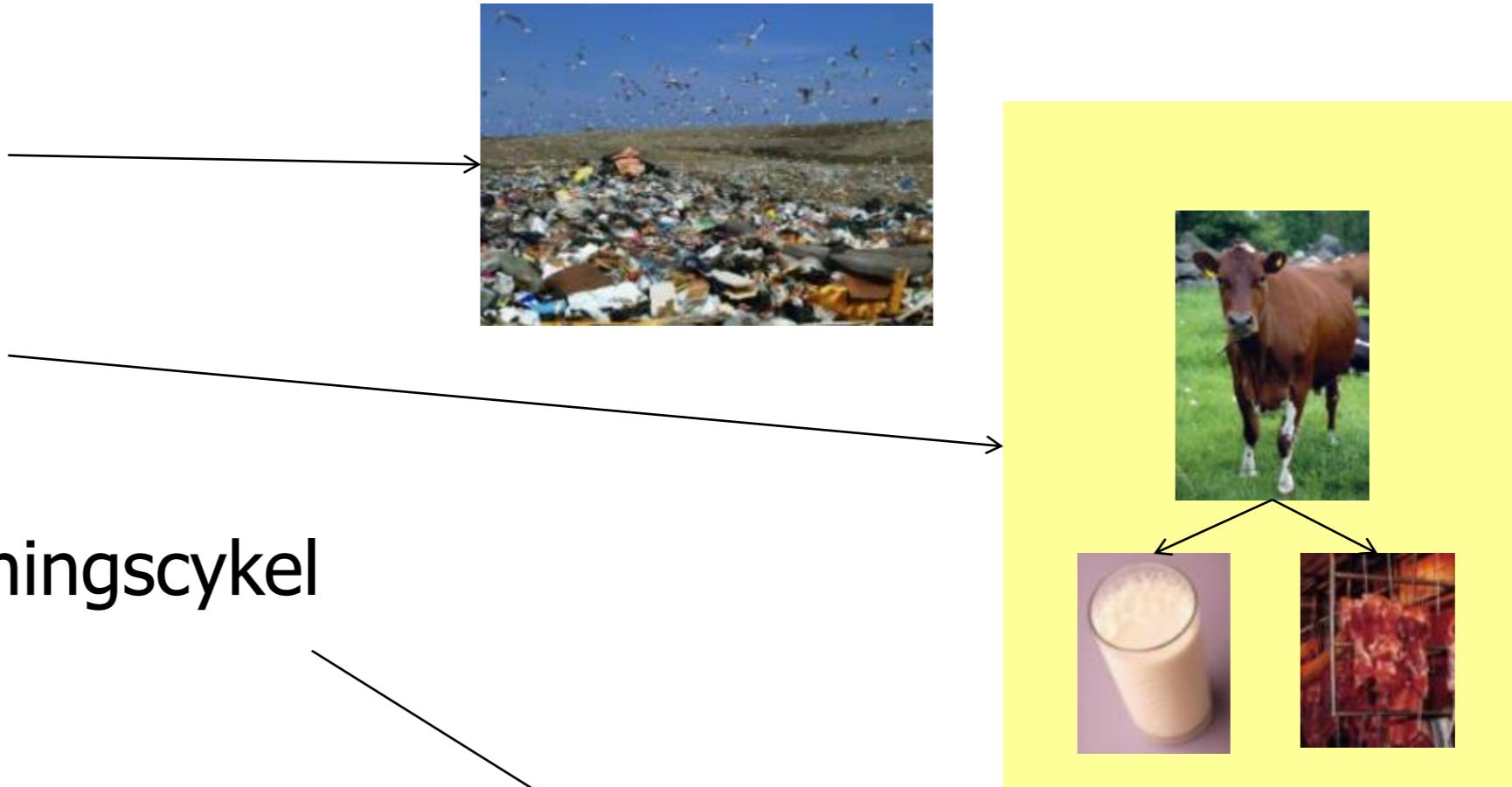
Allokeringsproblem (I)

- Flera inflöden
  - Flera utflöden
  - Återvinnning
- Har det någon betydelse?
- Kan man undvika genom att öka detaljeringsgraden?! Om inte ...

Allokeringsproblem (I)

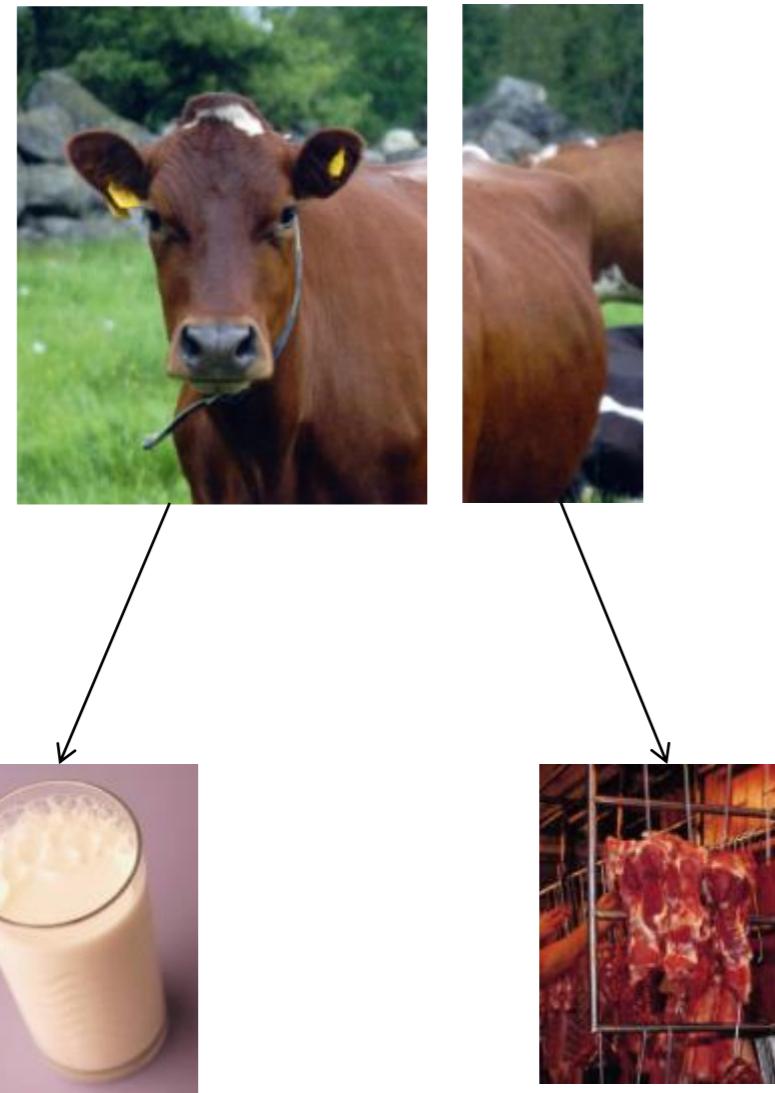
- Flera inflöden
- Flera utflöden
- Öppen återvinningscykel

- Har det någon betydelse?
- Kan man undvika genom att öka detaljeringsgraden?! Om inte ...

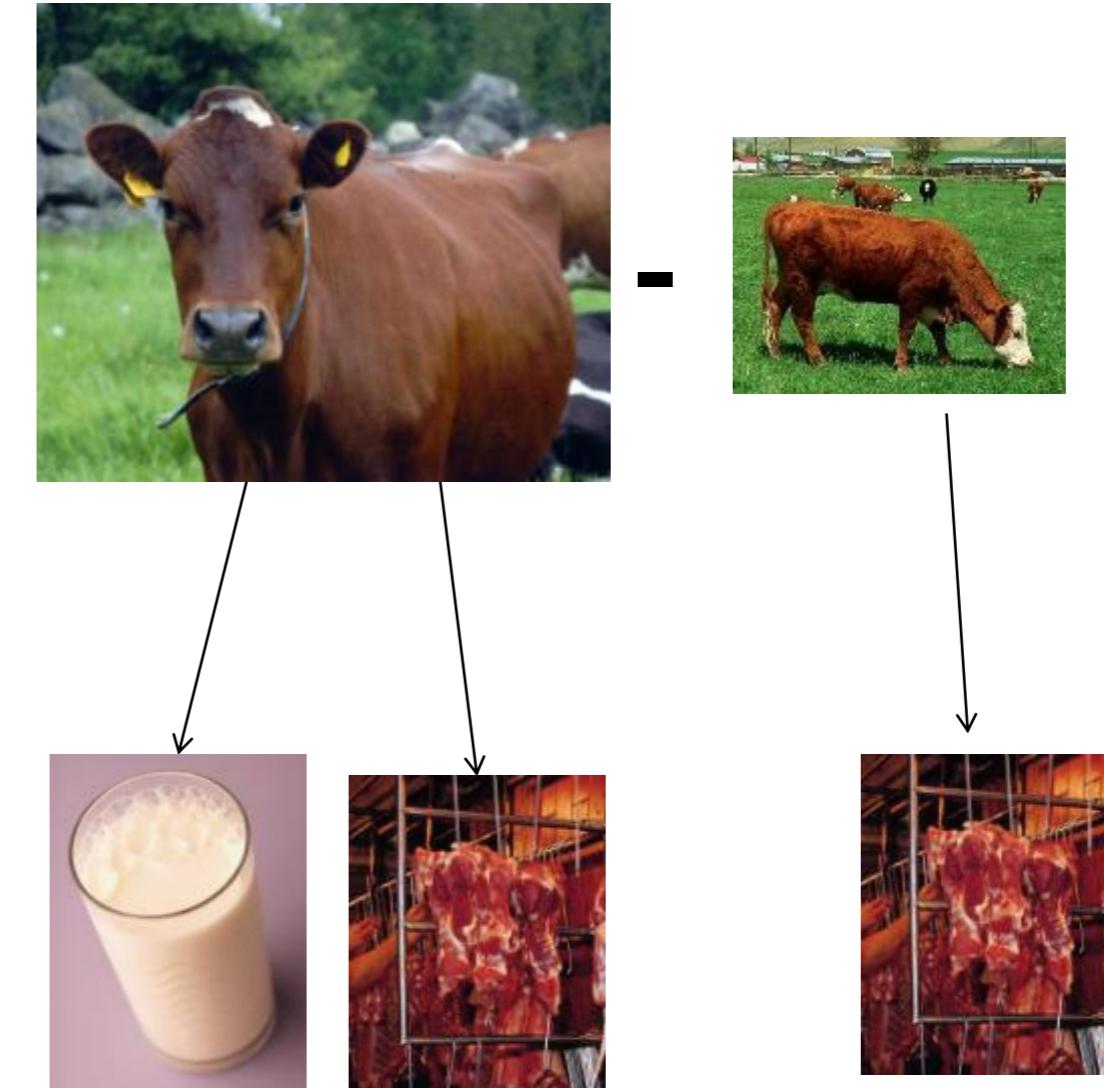
Allokeringsproblem (II)

Allokering genom fördelning

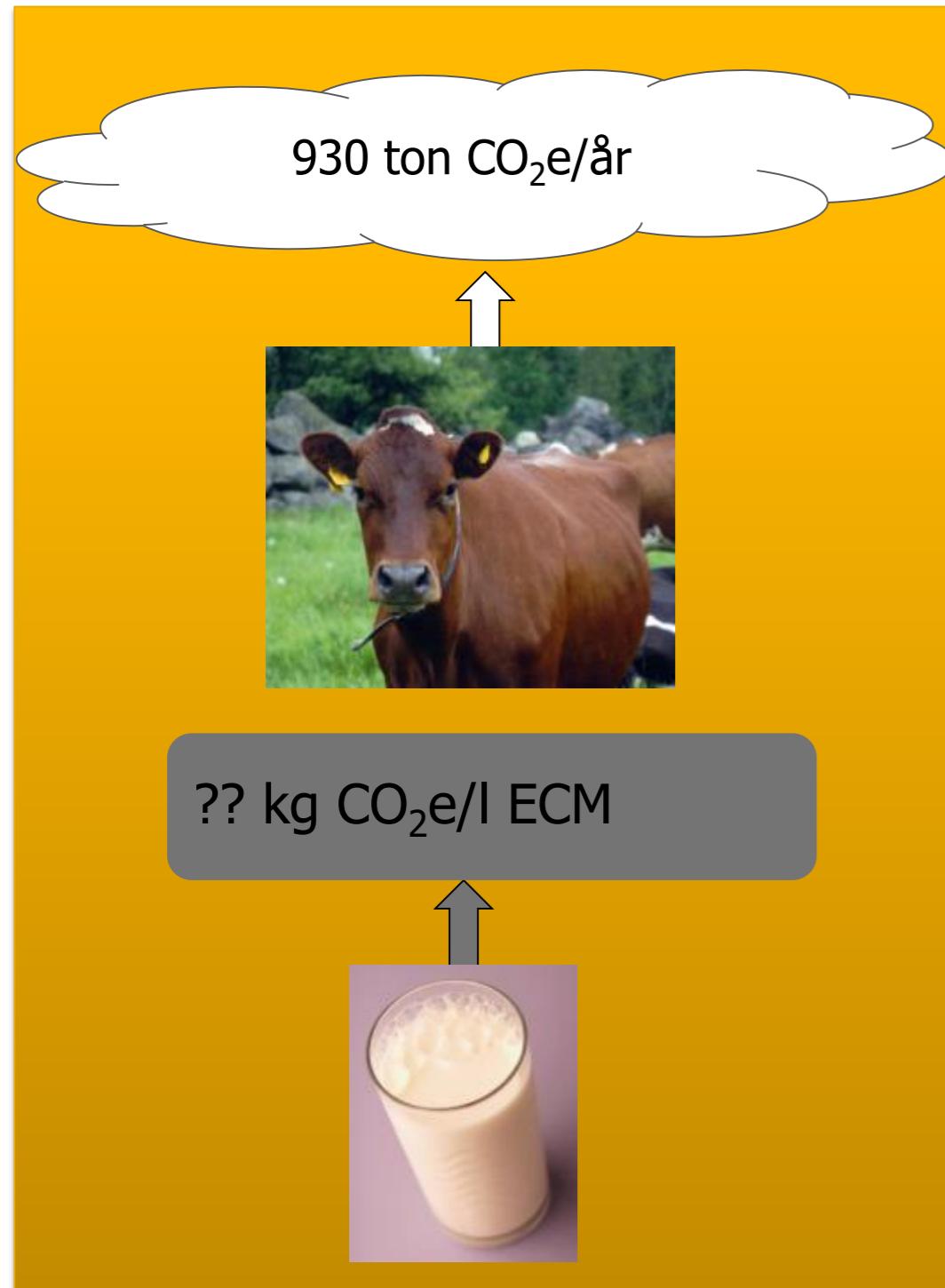
Fördelning utifrån ekonomiska (pris) eller fysiska (massa, energi, energiåtgång etc.) samband

Systemexpansion och substitution

Substitution utifrån vilken annan produktion som inte längre behövs (marginalen)

Allokeringsproblem - räkneexempel

ANTINGEN:

Allokering genom fördelning (exempel ekonomisk allokering):

- 85 % av intäkterna från mjölk, och därmed fördelas 85 % av utsläppen till mjölken:
 $85\% \cdot 930 \text{ ton CO}_2\text{e} = 790 \text{ ton CO}_2\text{e}$ som fördelas till mjölken
- Levererar 760 ton ECM/år:
 $790 \text{ ton CO}_2\text{e}/760 \text{ ton ECM} = 1,04 \text{ kg CO}_2\text{e/kg ECM}$
- Resten fördelas till köttet (24 ton livdjur, 50 % slaktutbyte → 12 ton kött):
 $15\% \cdot 930 \text{ ton CO}_2\text{e}/12 \text{ ton kött} = 12 \text{ kg CO}_2\text{e/kg kött}$

ELLER:

Systemexpansion med substitution

- Levererar 12 ton kött/år
- Antar att det ersätter brasilianskt nötkött à 28 ton CO₂e/ton kött:
 $28 \text{ ton CO}_2\text{e/ton kött} \cdot 12 \text{ ton kött} = 340 \text{ ton CO}_2\text{e}$
- Kvar på mjölken: $930 - 340 \text{ ton CO}_2\text{e} = 590 \text{ ton CO}_2\text{e}$
 $590 \text{ ton CO}_2\text{e}/760 \text{ ton ECM} = 0,76 \text{ kg CO}_2\text{e/kg ECM}$

Två huvudprinciper för LCA

Attributional eller Bokförings-inriktad LCA, aLCA

Hur är stor XX:s miljöpåverkan?

- Tillbakablickande, jämföra produkter
- Tar med allt
- Allokering genom fördelning
- Medeldata
- Det går att lägga ihop resultat från flera aLCA, de är adderbara

Consequential eller Förändringsorienterad LCA, cLCA

Vad händer om xxx ändras?

- Framåtblickande, produktutveckling
- Kan användas för att jämför alternativ, och tar då med det som påverkas vid en förändring eller skillnader mellan systemen
- Allokering genom systemexpansion och substitution
- Marginaldata
- Inte adderbara

Genvägar eller senvägar

– vad kostar det oss att avstå ifrån gentekniskt förädlade grödor i jordbruks?

Torbjörn Fagerström
Sören Wibe†

Rapport till
Expertgruppen för miljöstudier 2011:3

Journal of Environmental Planning and Management

Publication details, including instructions for authors and subscription information:

<http://www.informaworld.com/smpp/title~content=t713429786>

An Application of Life-Cycle Assessment for Environmental Planning and Management: The Potential Environmental and Human Health Impacts of Growing Genetically-Modified Herbicide-Tolerant Sugar Beet

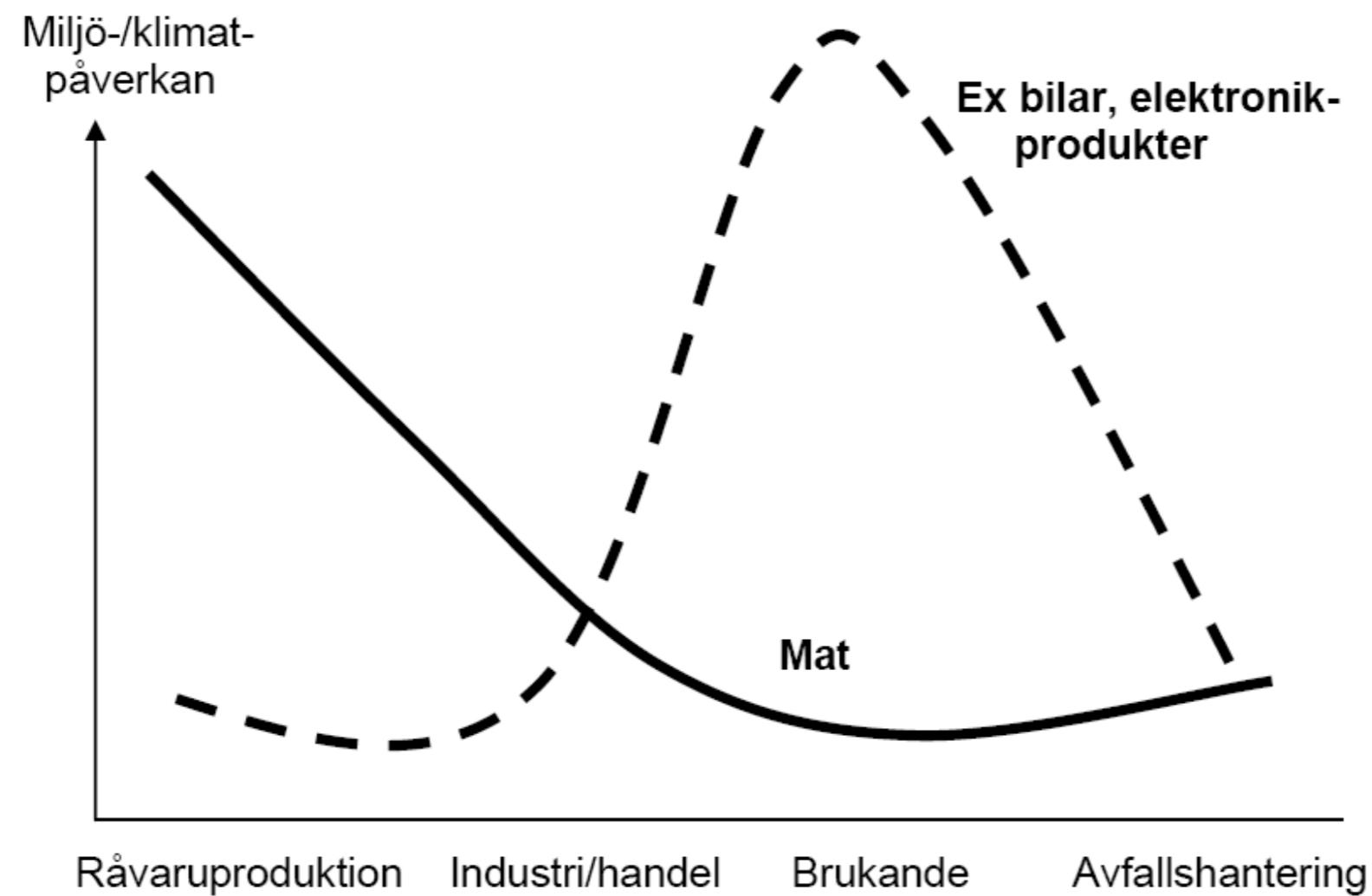
R. M. Bennett^a; R. H. Phipps^a; A. M. Strange^a

^a School of Agriculture, Policy and Development, The University of Reading, Reading, UK

Jordbruks klimatpåverkan ur ett livscykelperspektiv

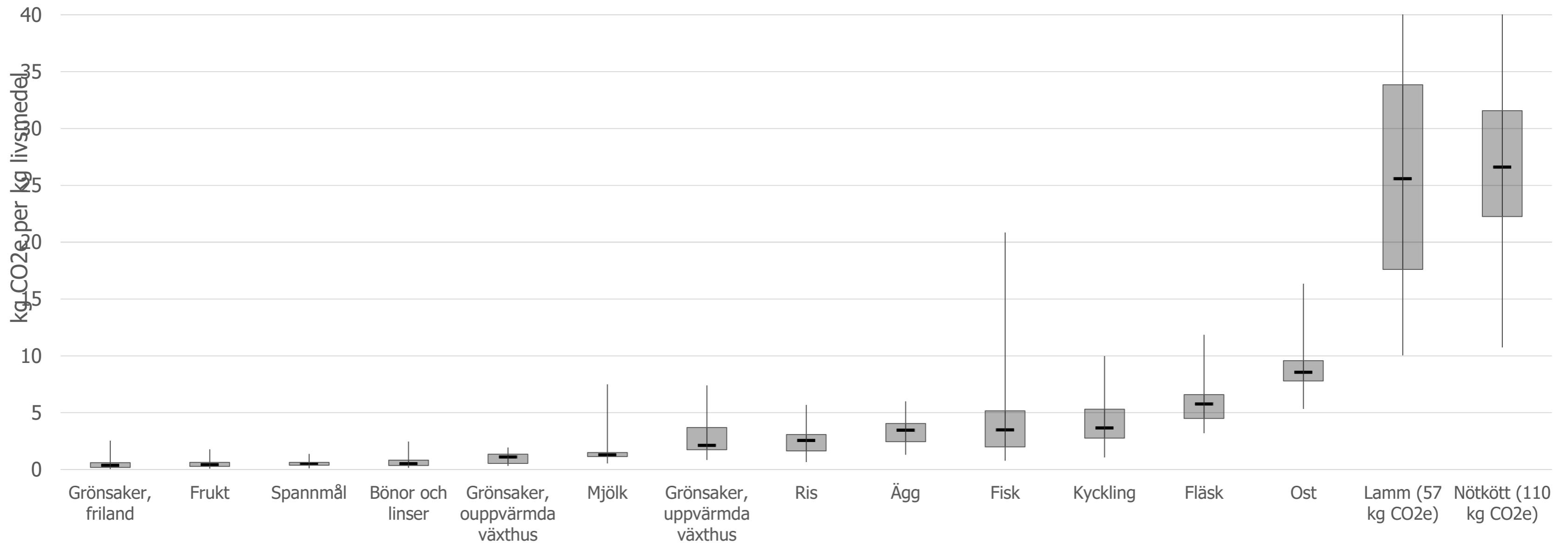
Produktionen står för stor andel av jordbruksprodukternas miljöpåverkan

Angervall, T m fl. 2008. Mat och klimat - En sammanfattning om matens klimatpåverkan i ett livscykelperspektiv. SIK-rapport

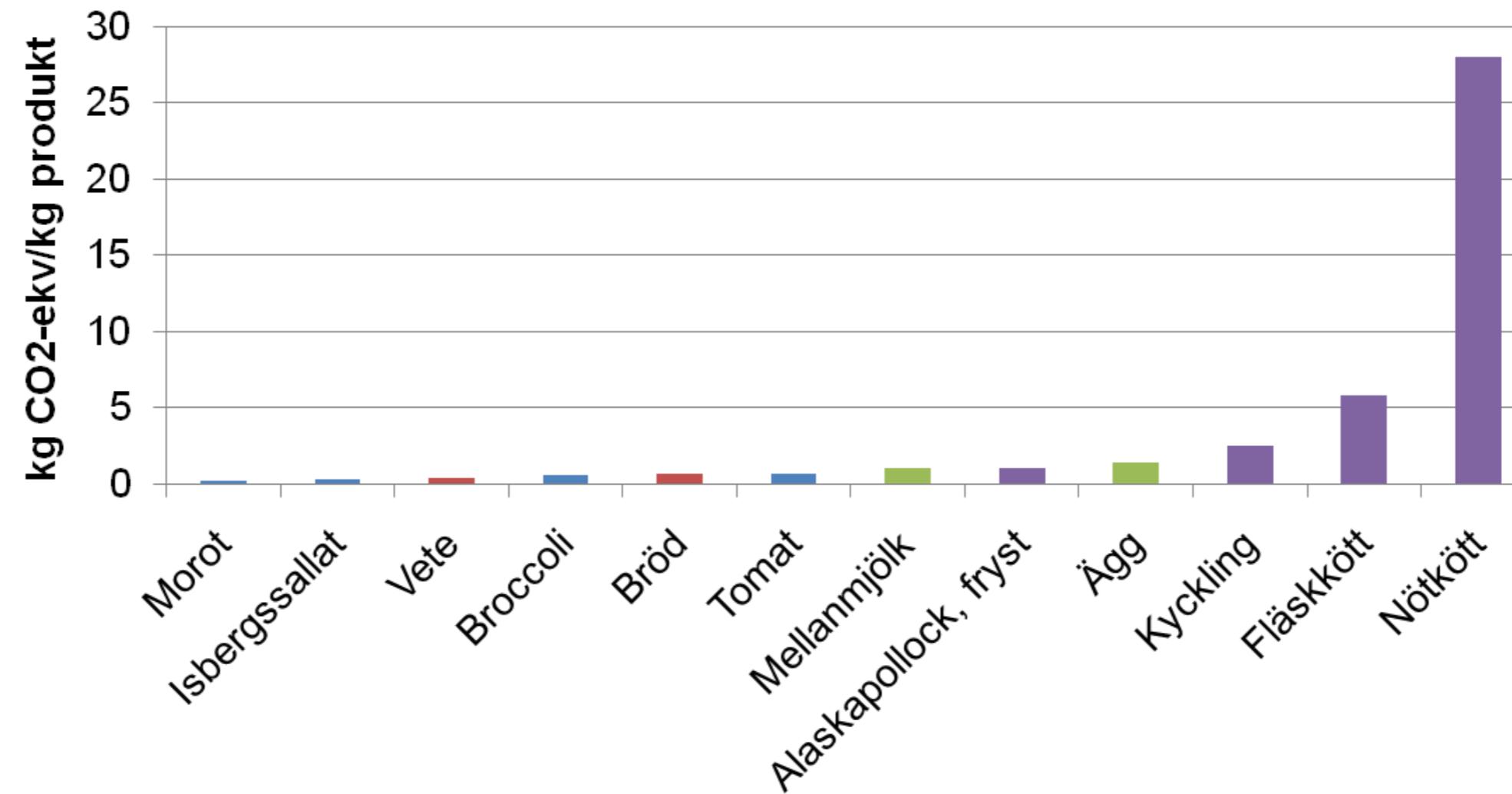

Klimatavtryck för några vanliga livsmedelskategorier

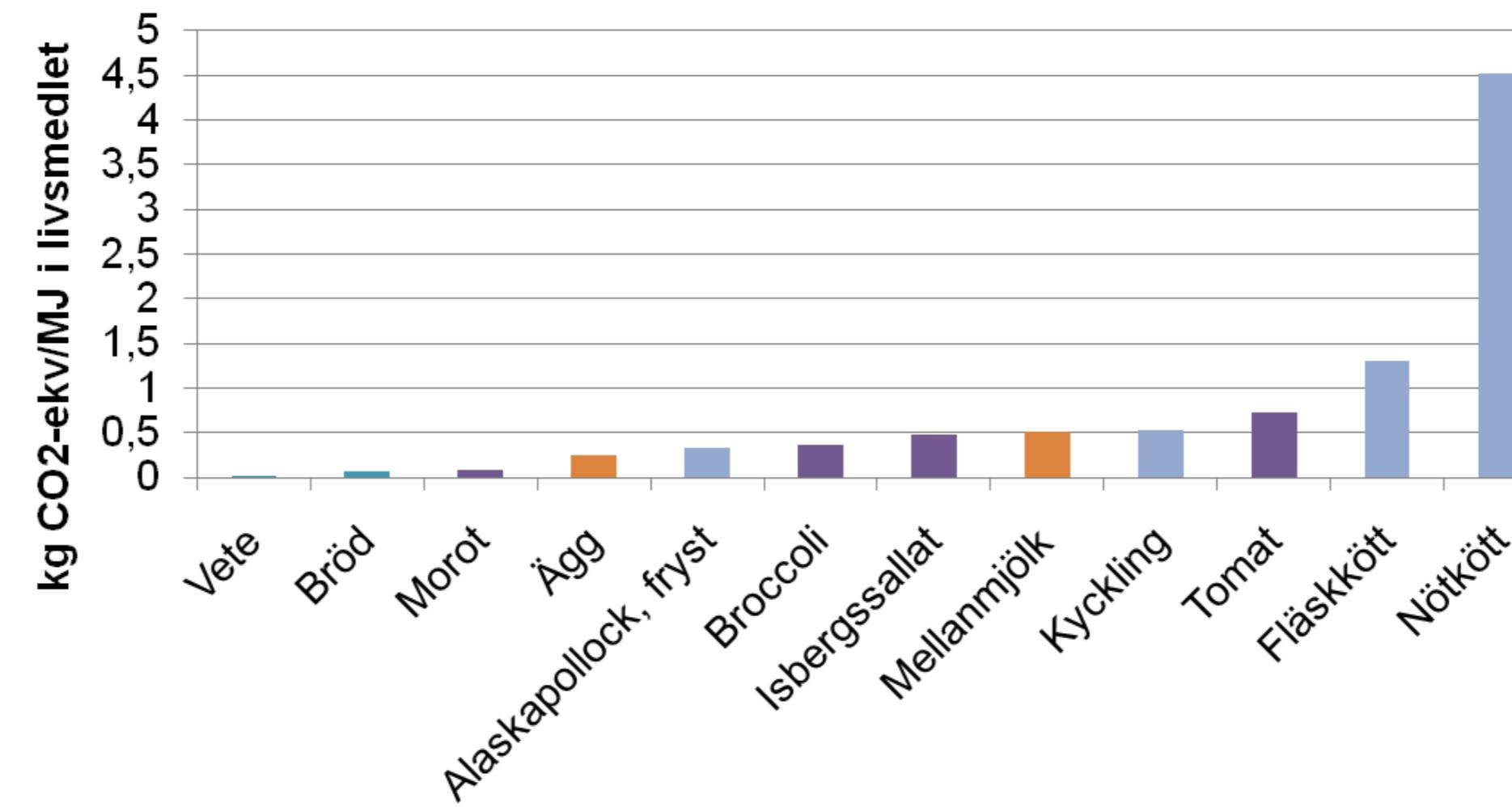

Sammanställning av stort antal internationella studier (Clune et al, 2017)

Utsläpp av växthusgaser per kg produkt för några vanliga livsmedel

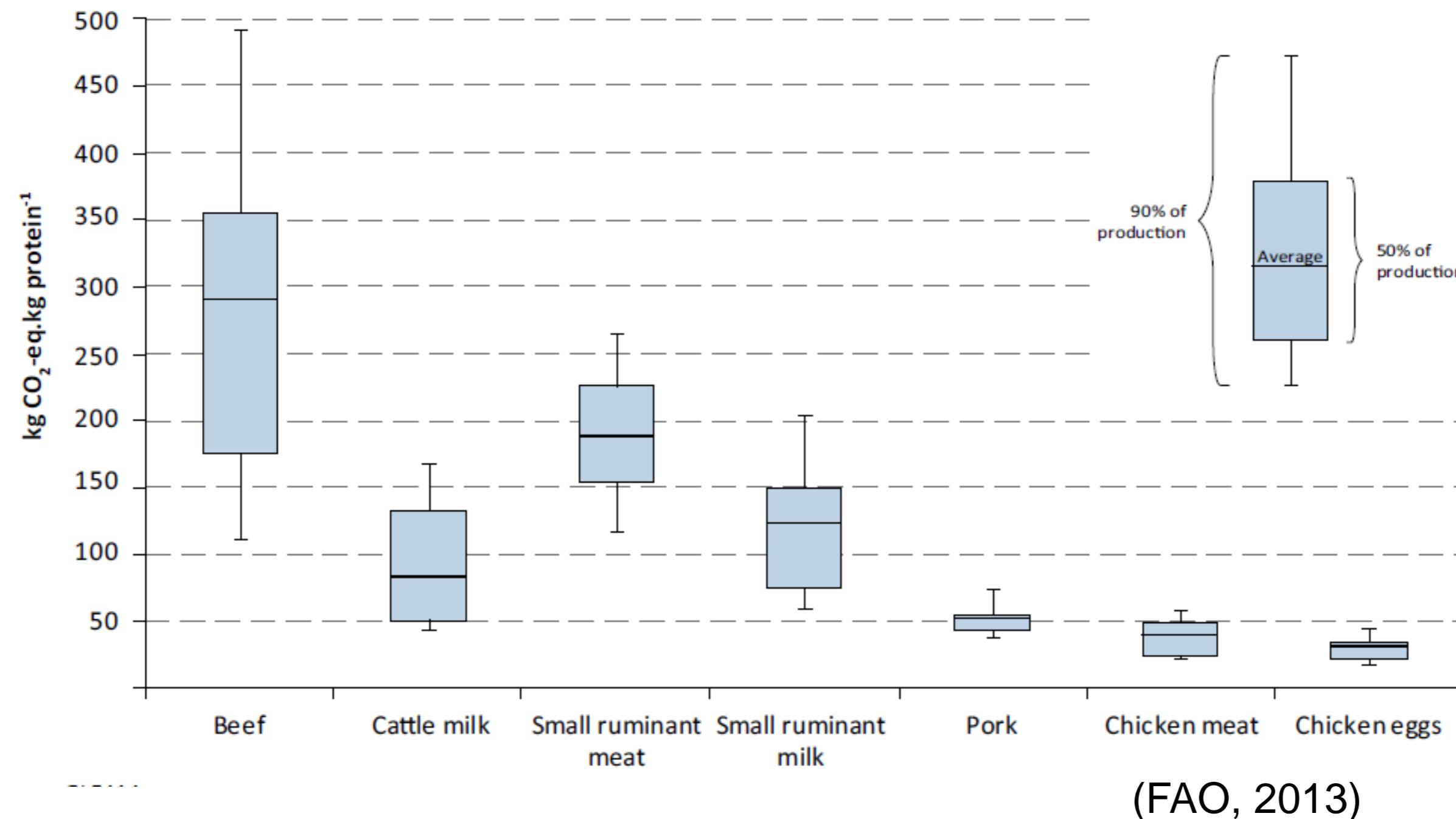

Utsläpp av växthusgaser per MJ i livsmedlet

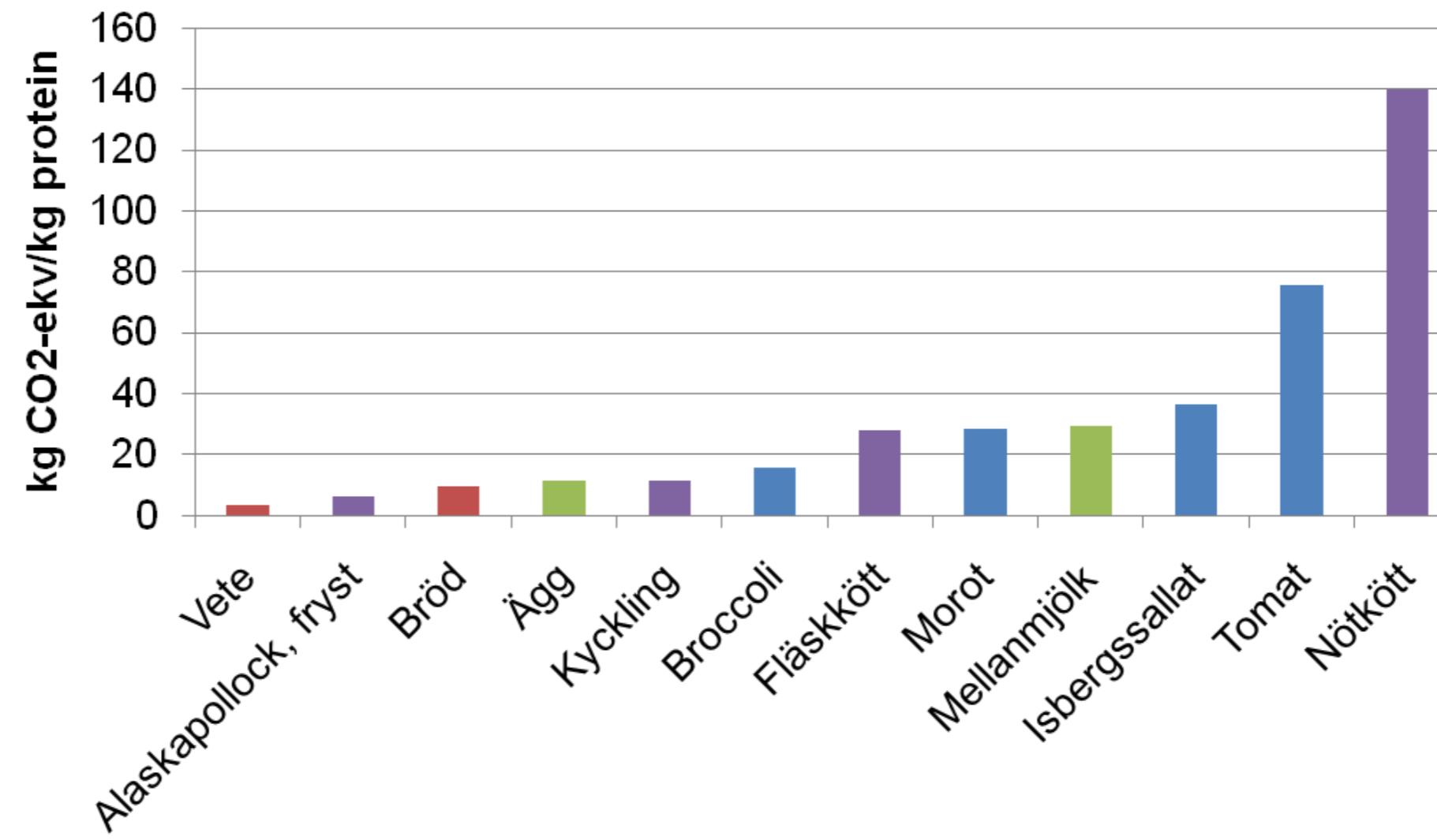

Klimatavtryck per kg protein

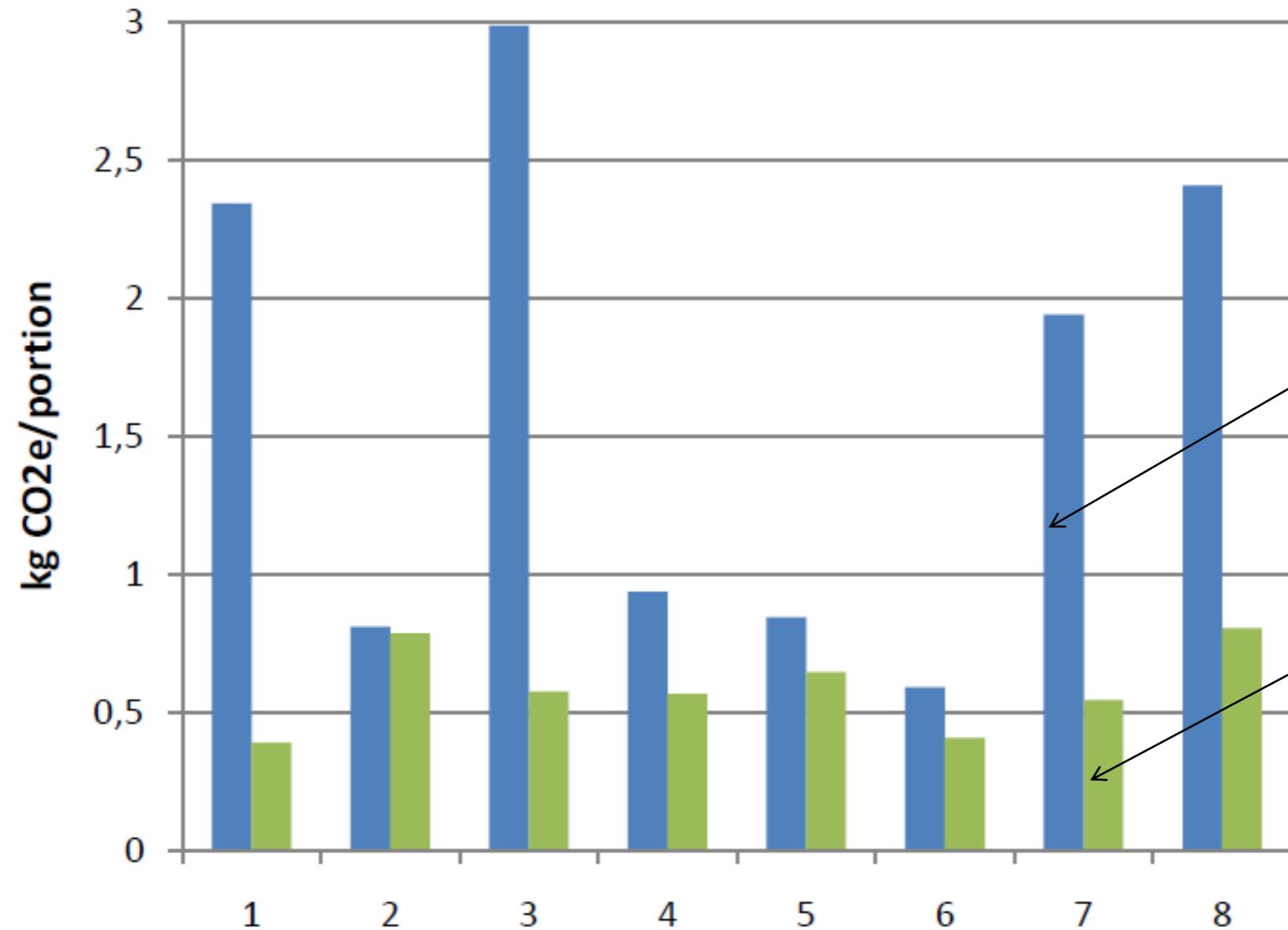
FIGURE 3. Global emission intensities by commodity

Utsläpp av växthusgaser per kg protein i livsmedlet

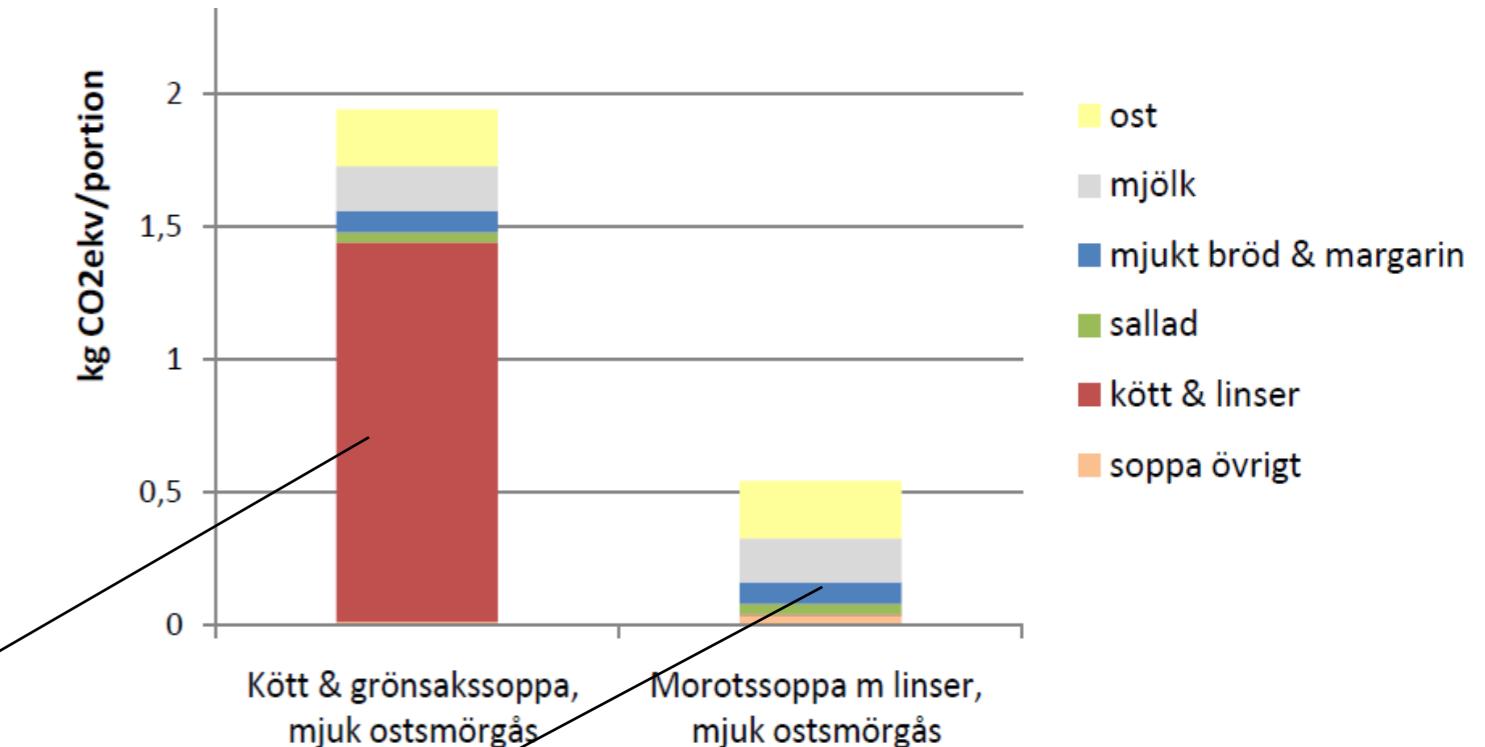

Klimatpåverkan måltidslösningar

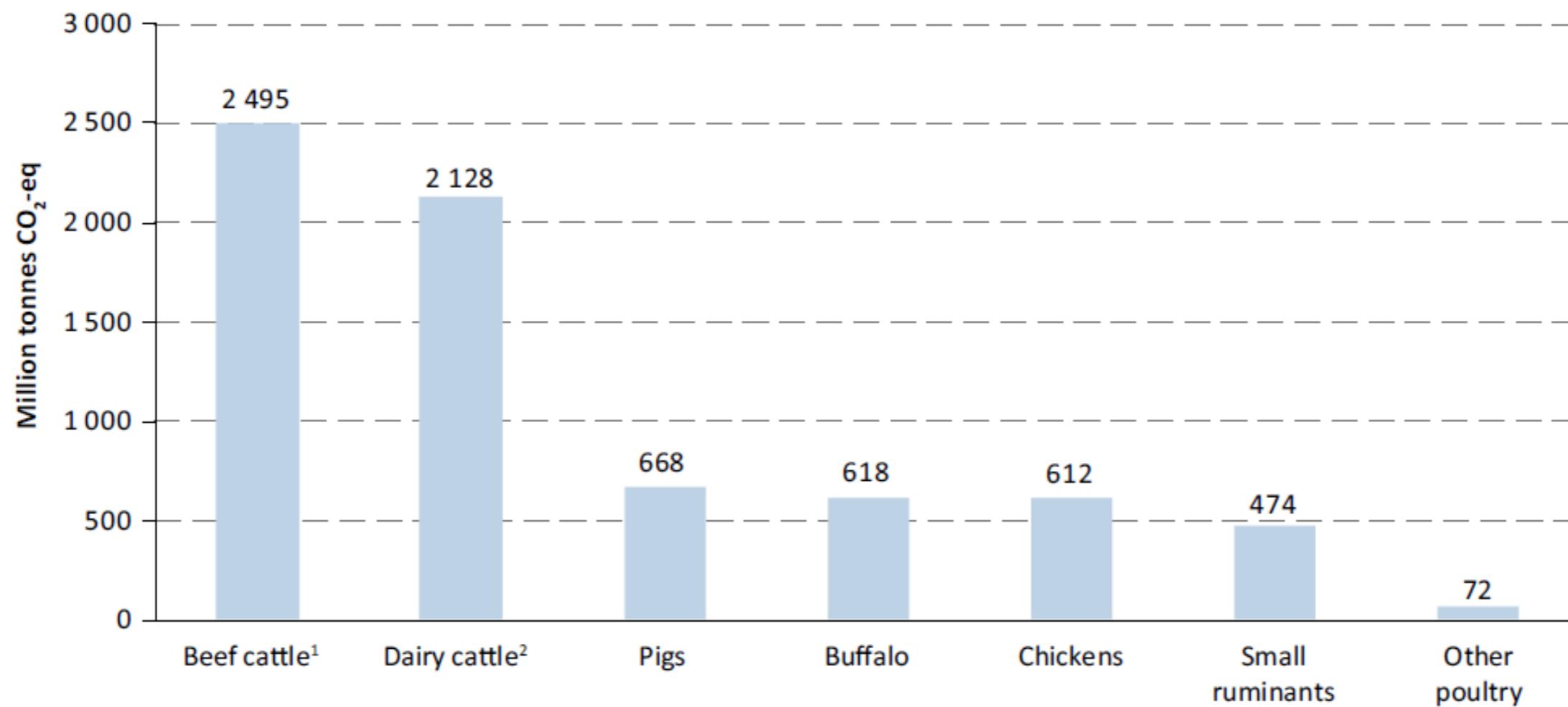

- 1 köttfärrssås/linssås med spaghetti och ketchup
2. stekt falukorv med vit sås & pasta/potatis
- 3 hamburgare/fiskburgare med dressing, bröd & klyftpotatis
- 4 kebabgryta fläskkött/het böngryta med ris

5. indisk kycklinggryta med ris/matkorn
6. stekt sejrygg/sillflundra med potatismos
7. kött & grönsakssoppa/morot & linssoppa
8. moussaka/havslasagne

All animalieproduktions växthusgasutsläpp – uppdelat på djurslag

*Includes emissions attributed to edible products and to other goods and services, such as draught power and wool.

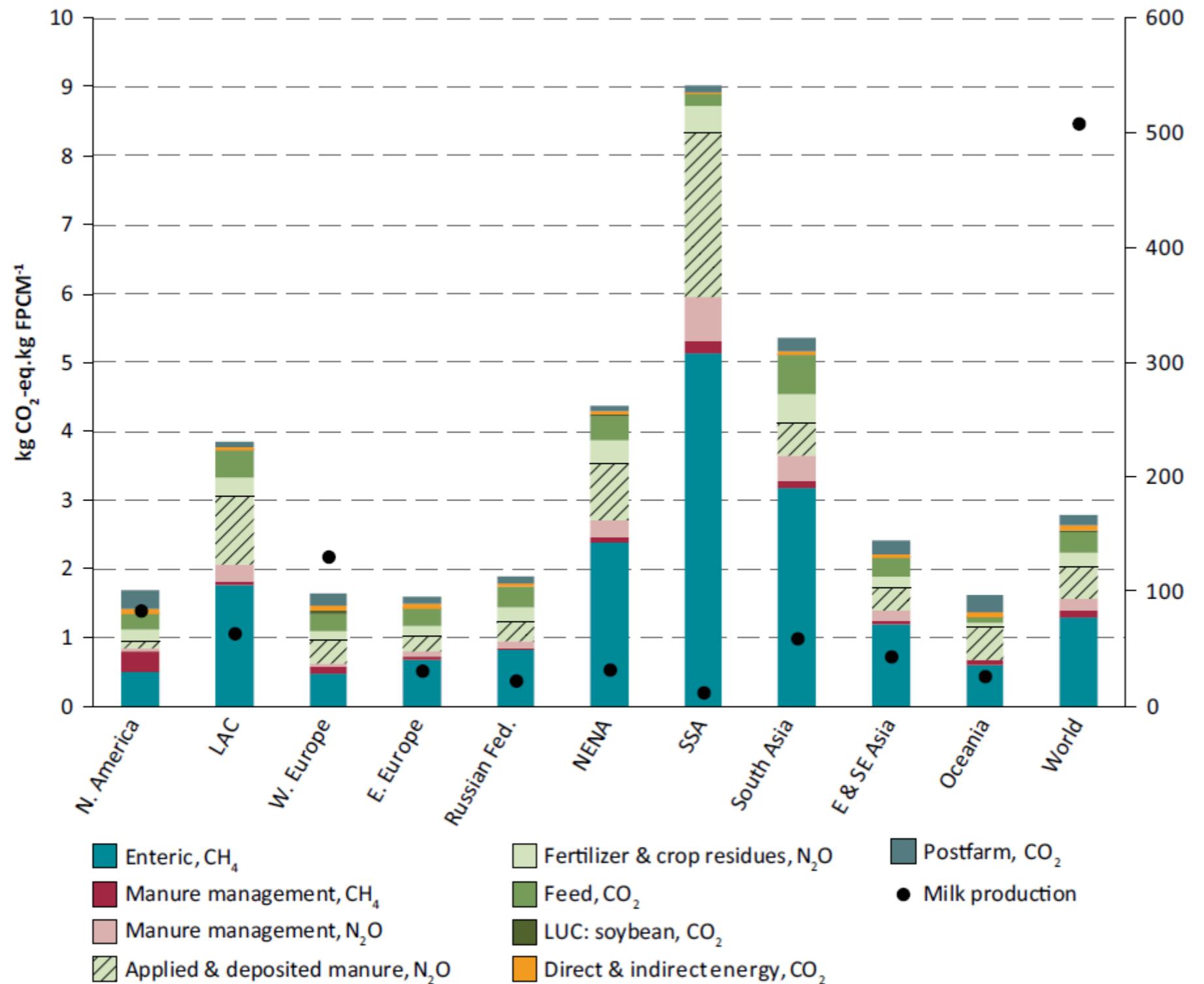
¹ Producing meat and non-edible outputs.

² Producing milk and meat as well as non-edible outputs.

Source: GLEAM.

(FAO, 2013)

Mjölkens klimatavtryck globalt sett

(FAO.2010.
Greenhouse gas
emissions from the
dairy sector – a life
cycle assessment;
FAO, 2013)

Nötköttets klimatavtryck globalt sett

